

SIRBİSTAN

GENEL BİLGİLER

COĞRAFİ KONUM

Ülkenin Kuzeyinde Macaristan, batısında Hırvatistan ve Bosna Hersek, güneyinde Makedonya ve Kosova, doğusunda Romanya ve Bulgaristan bulunur. Karadağ'ın ayrılmasından sonra Sırbistan'ın deniz çıkış noktası kalmamıştır.

Ülkedeki coğrafi özellikler bölgeden bölgeye farklılıklar göstermektedir. Ülkenin kuzeybatısında Voyvodina'yı kapsayan bölgede verimli ovalar, Sumadiya'da alçak tepeler, ülkenin doğusu, ortası ve batısında ise yüksek dağlık bölgeler göze çarpmaktadır.

Ülke ormanlık alanlar bakımından zengindir. Ormanlar ülke topraklarının yaklaşık 28.580 km²'sini kaplamaktadır.

Sırbistan'da akarsuların toplam uzunlukları 3.180 km'dir. Ülkenin en önemli akarsularından biri olan Tuna nehri 589 km uzunluğa sahiptir.

İklim ülkenin ortalarında ve batısında kıtasaldır. İç bölgelerde yaz aylarında sıcaklık 30 dereceyi aşarak kuraklığa neden olabilmektedir.

SİYASİ VE İDARİ YAPI

1945 yılında kurulan ve altı Cumhuriyet (Bosna-Hersek, Hırvatistan, Karadağ, Makedonya, Slovenya ve Sırbistan Sosyalist Cumhuriyetleri) ile iki özerk bölgeden (Kosova ve Voyvodina) oluşan Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin dağılma sürecine girmesi sonucu 27 Nisan 1992 tarihinde kabul edilen anayasa uyarınca Sırbistan ve Karadağ'dan oluşan yeni Yugoslavya Federal Cumhuriyeti kurulmuştur.

Sırbistan ve Karadağ'ın ilişkilerinin yeniden tanımlanması çerçevesinde 2002'de imzalanan Belgrad Anlaşması'nın ardından 4 Şubat 2003 tarihinde Anayasal Şart resmen kabul edilmiş, ülkenin adı Sırbistan ve Karadağ Devlet Birliği olmuştur.

Sırbistan ve Karadağ Devlet Birliği'nin bir parçası olan Karadağ, 21 Mayıs 2006 tarihinde düzenlenen referandumun ardından, 3 Haziran 2006 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Sırbistan Parlamentosu ise 5 Haziran 2006 tarihinde aldığı bir kararla, Sırbistan Cumhuriyeti'nin, Sırbistan ve Karadağ Devlet Birliği'nin "ardıl devleti" olduğunu ilan etmiştir.

Kosova'nın nihai statüsü konusunda Sırbistan ve Kosova makamları arasında iki yıl süreyle sürdürülen müzakerelerden bir sonuç alınmaması üzerine Kosova 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlık ilan etmiştir. Sırbistan ise, Kosova'nın tek taraflı bağımsızlık ilanını Sırbistan Anayasası, BM Şartı ve 1244 sayılı BMGK kararına aykırı olduğunu ifadeyle, müzakerelerin sürdürülmesi gerektiğini savunmaya devam etmiştir.

Sırbistan tek meclisli sisteme göre yönetilmektedir. Meclisin 250 üyesi 4 yılda bir yapılan seçimlerle belirlenmektedir. Son genel seçimler 2016 yılında, son Cumhurbaşkanlığı seçimi ise 2017 yılında yapılmıştır.

NÜFUS VE İŞGÜCÜ YAPISI

Sırbistan'ın nüfusu hızlı bir şekilde azalmakta, orta ve uzun vadede de bu durumun devam etmesi beklenmektedir. Ülkede doğum artış oranının negatif olması nüfusu olumsuz etkilemekte, nüfusun yaşlanması ile birlikte sosyal güvenlik sistemi üzerindeki baskı giderek artmaktadır.

2017 yılı tahminlerine göre Sırbistan'ın nüfusu, 7 milyondur. Nüfusun %14,5'i 0-14 yaş, % 67'si 15-64 yaş arasında, %18,5'i ise 65 yaş üstündedir. Nüfusun yarısından fazlası (%56) büyük şehirlerde yaşamakta olup, okuryazarlık oranı % 98'dir.

Ülkede etnik Sırlar, nüfusun % 88,1'i ile çoğunluğu oluşturmaktadır. İkinci büyük etnik grup % 3,4'lük oran ile ülkenin kuzey bölümünde yoğunlaşan Macarlardır. Nüfusun % 2'lik kısmını oluşturan Boşnaklar ise, Karadağ sınırındaki Sandzak bölgesinde yaşamaktadır. Sırbistan nüfusunun % 1,4'ünü ise Romanlar oluşturmaktadır.

Sırbistan yüksek işsizlik oranına sahip ülke durumundadır. 2009 yılından beri sürekli yükselme gösteren işsizlik oranının 2017 yılında % 15-16 oranlarında gerçekleştiği tahmin edilmektedir. 15-

24 yaş arasında işsiz olanların oranı % 51 olup, ülke bu oranla dünya sıralamasında 7. sırada yer almaktadır. İşsizlik, kadın nüfus için de en büyük problemlerden biri olmaya devam etmektedir. Ülkede 2017 yılı tahmini rakamlarına göre 2,9 milyon işgücü bulunmaktadır. İşgücünün % 17,8'i tarım, % 25,6'sı sanayi, % 56,6'sı hizmetler sektöründe çalışmaktadır. Yoksulluk sınırı altında yaşayanların nüfusa oranı ise % 9 civarındadır.

Sırbistan'da yatırımların tam anlamıyla yapılamaması, yeni iş olanaklarını yaratmayı ve işsizliği azaltmayı engellemektedir. Bu nedenle Sırbistan Hükümeti, özellikle yabancı yatırımcının ülkeye gelmesi konusunda çağrılar yapmakta, başta elektronik, bilgi teknolojisi ve otomotiv sektörleri olmak üzere yabancı yatırım çekmeyi hedeflemektedir.

DOĞAL KAYNAKLAR VE ÇEVRE

Sırbistan doğal enerji kaynakları bakımından zengin bir ülke değildir. Ülke ihtiyacının ancak % 25'i yerel kaynaklardan sağlanmaktadır. Ülkenin kömür rezervlerinin gelecek 50 yılda, petrol ve gaz rezervlerinin ise 20 yıl içerisinde tükeneyeceği ifade edilmektedir. Hidroelektrik üretimi önemli bir enerji kaynağı olup, gelecek yıllarda daha da artırılması hedeflenmektedir.

Madenler Sırbistan endüstrisi ve ekonomisinin temel taşı oluşturmaktadır. Ülkede petrol, doğalgaz, kömür, demir, bakır, çinko, antimon, krom, altın, gümüş, magnezyum, pirit, kireç, mermer ve tuz çıkarılmaktadır.

GENEL EKONOMİK DURUM

Sırbistan, 2017 yılı itibarıyla 191 ülke arasında dünyanın 91. büyük ekonomisidir (IMF-Ekim 2017).

Ülke, büyük ölçüde pazar güçlerinin hakim olduğu bir geçiş ekonomisine sahip olmakla birlikte, ekonomide devlet sektörü geniş bir alanda görülmekte ve birçok yapısal reforma hala ihtiyaç duyulmaktadır.

Sırp ekonomisi temel olarak yabancı sermaye destekli imalat sektörüne ve ihracata dayanmaktadır. Dünyadaki finansal kriz, uzun vadede ülkenin kalkınması için ihtiyaç duyulan yapısal ekonomik reformları sektöre uğratmışsa da Sırbistan bu olumsuzlukları yavaş da olsa gidermeye çalışmaktadır.

EKONOMİK YAPI

Sırbistan büyüme potansiyeline sahip bir ülke olarak tanımlanabilir. Bununla birlikte ülkedeki kurumların yeterince güçlü olmaması ve demografik yapıda gözlenen bozulma ekonomik büyümenin ilerlemesini de yavaşlatmaktadır.

Sırbistan sahip olduğu 7 milyonluk nüfus ile orta ölçekli bir pazar olarak tanımlanabilir. Ülke pazar büyüklüğü açısından Güneydoğu Avrupa'da Romanya ve Bulgaristan'ın arkasından 3. sırada yer almaktadır. 2017 yılında cari fiyatlarla kişi başına düşen milli gelir tahmini olarak 5900 dolar olup, satın alma gücü paritesine göre bu miktar 15.000 dolara yükselmektedir.

Yaşanan savaşlar, uygulanan uluslararası yaptırımlar, uluslararası askeri müdahaleler ekonomik ve sosyal açıdan gerilemeye ve altyapının tahrip olmasına yol açmış, yaşam standartlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Söz konusu dönemde GSYİH % 50 oranında gerilemiş ve yoksulluk büyük oranda artmıştır.

Yüksek işsizlik oranı ve duraklamış hane gelirleri hala devam etmekte olan politik ve ekonomik problemlerin başında gelmektedir. Büyüyen bütçe açığı ekonominin yeniden canlandırılması çabalarını kısıtlamakta, enflasyon ve döviz kuru istikrarının korunması endişesi daha geniş bir mali politika uygulanmasını da engellemektedir. Bütün bu sorunlar neticesinde Sırbistan Hükümeti, 2011'de IMF ile imzalanan ve 2012 yılında dondurulan stand-by anlaşması 2014 yılı başında tekrar yürürlüğe koymuştur.

Sırbistan ihracatı artırmak ve temel altyapı yatırımlarını güçlendirebilmek için 2010 yılında yeni bir uzun dönem ekonomik büyüme planını yürürlüğe koymuştur. Bu program uygulandığından beri Sırbistan'ın ihracatında gözle görülür bir artış kaydedilmiştir.

Sırbistan ekonomisinin en önemli konuları; yüksek işsizlik oranı ve yeni iş alanları yaratılması, enflasyon, yüksek kamu harcamaları, gittikçe büyüyen kamu borçlanmaları, artan kamu ve özel dış borçlar, yeni yabancı yatırımların çekilmesi ve yeniden IMF programının yürütmeye konulmasıdır.

Sırbistan ekonomisini çekici kılan unsurlar arasında, ülkenin stratejik konumu, göreceli ucuz ve kalifiye olan bir işgücüne sahip olması, AB, Rusya, Türkiye ve CEFTA Ülkeleri ile yapılan Serbest Ticaret Anlaşmaları ve yabancı yatırımlara uygulanan oldukça cömert teşvik paketleri sıralanabilir.

Sırbistan'ın ekonomik yapısı, gelişmiş ekonomilerde olduğu gibi, tarım ve sanayiden hizmetler sektörüne doğru kaymaya devam etmektedir.

Çoğunluğu ülkenin kuzey kısmındaki Voyvodina bölgesinde yerleşik olan geniş tarım sektörü ülke ekonomisindeki yerini hala önemle korumaktadır. 2017 yılında ülkenin GSYİH'nda tarımın payı % 9 civarında gerçekleşmiştir.

Sırbistan, kimya, tekstil, otomobil üretimi, mobilya ve gıda işleme gibi sektörler başta olmak üzere güçlü bir sanayi potansiyeline sahiptir. GSYİH'nda sanayinin payı % 42 civarındadır. Küresel krizin olumlu bir sonucu olarak 2016 yılında sanayi üretiminde görülen % 2,6'lık artış 2017 yılında da devam etmiş, sektörde % 3,9'luk bir artış gerçekleşmiştir. 2016 verileri ile Ülkenin GSYİH'sı içinde sanayinin payı % 31,3'dür (Dünya Bankası-2018).

Ülkede başta turizm olmak üzere hizmetler sektörü GSYİH'nın yarısından fazlasını oluşturmaktadır.

EKONOMİK PERFORMANS

Sırbistan'ın 2017'de GSYİH'nın % 1,8 oranında arttığı, enflasyon oranının 3,1 gibi makul bir oranda kaldığı, işsizlik oranının ise % 15 civarına düştüğü tahmin edilmektedir. 2018 yılında da enflasyonun düşük oranlarda kalacağı ve % 2,6- 3 aralığında gerçekleşeceği beklenmektedir.

2016 yılında % 2,8 oranında artan GSYİH, 2017 yılında % 1,8 artışla 41,5 milyar dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir (IMF). Sabit yatırımlar % 5,3 oranında artmış, sanayi üretimi % 3,9 artarken, tarım üretimi % 10 azalmıştır. Özel tüketim harcamalarının ise 2018-2020 yılları arasında ortalama % 3,3 artacağı beklenmektedir.

Olumsuz iç ve dış ekonomik şartlar yüzünden gaz, elektrik, posta hizmetleri, demiryolları, hava taşımacılığı ve telekomünikasyon sektöründeki birçok firma devlete devredilmiştir. Bir önceki hükümet, 2012 başlarındaki küresel krizle, yabancı yatırımcıların elindeki devlet mülklerini geri satın almak zorunda kalmıştır. Bunların içerisinde, ülkenin en büyük ihracatçısı olan ABD Çelik'e ait Smederevo çelik fabrikası ile azınlık hissesi Deutsche Telekom tarafından kontrol edilen Yunanistan'ın OTE firmasına ait, ulusal telekomünikasyon firması Telekom Srbija da bulunmaktaydı. Hükümet, bu işletmelerin satış çalışmalarını yürütmektedir.

Aralık 2017 itibariyle IMF, Sırbistan ile yürüttüğü son ihtiyati stand-by anlaşmasının sekizinci incelemesini tamamlama kararı almıştır. IMF ayrıca, 2018 Şubatında sona eren üç yıllık program kapsamında Sırbistan'ın önemli bir ilerleme katettiğini de ifade etmiştir. Bu çerçevede, işgücü piyasası ve enflasyonda iyileşmeler, kamu borçlarında da kayda değer bir gerileme görülmüştür.

Yapısal reformlarda önemli ilerlemeler katedilmekle birlikte, istikrarlı bir ekonomik büyümenin gerçekleşmesi için daha fazla köklü anayasal reformların yapılması gerekmektedir. Özellikle devlete ait işletmelerin özelleştirilmesine ilişkin IMF uyarılarında bulunmuştur.

2018 yılında Sırp Hükümetinin yeni tedbir programı için IMF ile görüşmelere oturması beklenmektedir. Ancak, IMF ile oluşturulacak resmi program ne olursa olsun, Sırp Hükümetinin önümüzdeki 5 yıl boyunca mali ve yapısal reformlarda yavaş ve ılımlı bir süreci takip edeceği tahmin edilmektedir.

Sırbistan'ın temel ticaret ortakları olan Euro ve Balkan Bölge Ülkelerindeki ekonomik gelişmenin yavaş ve kırılgan olması Ülkeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Doğrudan yabancı yatırım ve diğer dış kaynak temini üzerine olan beklentiler önümüzdeki dönem için daha da düşük düzeyde kalmaktadır. Ayrıca, sıkı mali politikalar ve yüksek işsizlik oranının özel tüketimler üzerinde de kısıtlamalar yaratacağı beklenmektedir.

Sırbistan esnek döviz kuru politikası uygulamaktadır. Bu durum ülkenin rekabet gücüne olumlu yönde yansımaktadır.

DIŞ TİCARET

Güney-Doğu Avrupa, Avrupa'nın en yüksek büyüme oranına sahip ve küresel olarak da en hızlı gelişen bölgesidir.

Sırbistan'ın da taraf olduğu Merkezi Avrupa Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması-CEFTA, Güney-Doğu Avrupa ülkelerini içeren ve yaklaşık 30 milyon kişilik bir pazarı barındıran bir serbest ticaret bölgesi yaratmıştır.

Sırbistan, CEFTA Anlaşması ve yaptığı diğer bölgesel ve ikili ticaret anlaşmaları ile AB, ABD, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Türkiye, Güneydoğu Avrupa, Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması Ülkeleri ve Beyaz Rusya'yı da kapsayan 1 milyar kişilik bir ticari pazarın merkezinde bulunmaktadır.

Sırbistan'ın dış ticaret hacmi 2018 yılı itibarıyla 1,2 milyar dolar düzeyindedir. Ülke ağırlıklı olarak; demir çelik, elektrikli ve elektriksiz makineler, plastik ve plastik işleme ürünleri, hububat, sert kabuklu meyve, bakır ve bakır ürünleri ihraç etmektedir. İthalatındaki başlıca ürün grupları ise mineral yakıtlar, elektriksiz ve elektrikli makineler, otomotiv ana ve yan sanayi, plastik ve plastik ürünleri, kağıt ve kağıt ürünleridir.

Sırbistan ihracatının büyük kısmını AB ve çevresindeki Balkan ülkelerine gerçekleştirmektedir. İthalatın gerçekleştirildiği önemli ülkeler arasında ise Almanya, İtalya, Rusya Federasyonu, Çin ve Macaristan gelmektedir.

SİRBİSTAN'IN DIŞ TİCARETİ (1 000 \$)

	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2013	14,6	20,6	34,2	-6
2014	14,8	20,6	38,4	-5,8
2015	13,4	18,2	31,6	-4,8
2016	14,9	19,2	34,1	-4,3
2017	16,9	22,2	39,1	-5,3
2018	19,1	25,9	44	-6,8

Kaynak: ITC-Trade Map

SİRBİSTAN'IN İHRACATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER (1 000 \$)

GTİP	GTİP TANIMI	2016	2017	2018	Pay %
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik kablolar	664.045	938.864	1.314.996	6,9
8703	Otomobil, steysin vagonlar, yarış arabaları	1.231.071	1.058.124	895.124	4,7
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	432.883	611.287	729.010	3,8
7208	Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri-genişlik 600mm. fazla	244.047	380.965	607.241	3,2
8501	Elektrik motorları, jeneratörler	387.506	386.092	405.425	2,1
7403	Aritılmış bakır, işlenmemiş bakır alaşımları	229.908	350.539	382.091	2,0
0811	Meyveler ve sert çekirdekli meyveler (dondurulmuş)	352.211	384.056	369.428	1,9
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar, aksam-parçaları	248.588	290.838	319.633	1,7

2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	154.075	227.481	312.450	1,6
6115	Çorap; külotlu, kısa; uzun konçlu, soketler (örme)	218.420	266.480	281.072	1,5
3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	215.436	258.003	264.788	1,4
3917	Plastikten tüpler, borular, hortumlar; conta, dirsek, rakor vb	164.758	202.131	252.887	1,3
1005	Mısır	371.797	307.582	251.745	1,3
8413	Sıvılar için pompalar, sıvı elevatörleri	121.073	182.022	236.847	1,2
4811	Kağıt/karton, selüloz vatka ve selüloz liften tabakalar	175.790	226.917	231.441	1,2
2402	Tütün/tütün yerine geçen maddelerden purolar, sigarillolar ve sigaralar	279.816	237.745	219.448	1,1
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	189.881	210.579	215.393	1,1
9403	Diğer mobilyalar vb. aksam, parçaları	142.434	170.324	201.807	1,1
1001	Buğday ve mahlut	134.621	68.008	194.418	1,0
3402	Yıkama, temizleme müstahzarları-sabunlar hariç	117.931	131.884	184.635	1,0
8503	Elektrik motor, jeneratör, elektrojen grupları aksam, parçaları	194.173	215.059	175.588	0,9
3923	Eşya taşıma ambalajı için plastik mamulleri, tıpa, kapak, kapsül	150.428	160.903	175.520	0,9
7606	Alüminyum sac, levha ve şeritler, kalınlık>0, 2mm	137.976	132.291	171.683	0,9
8418	Buzdolapları, dondurucular, soğutucular, ısı pompaları	188.011	154.740	156.565	0,8
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar (şofbenler)	106.695	141.397	155.368	0,8
7308	Demir/çelikten inşaat ve aksamı	89.284	126.644	155.062	0,8
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	156.350	146.619	150.902	0,8
6403	Ayakkabı; yüzü deri, tabanı kauçuk, plastik, tabii, suni vb. kösele	119.921	135.908	147.198	0,8
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı	91.455	102.517	142.674	0,7
7210	Demir/çelik yassı mamul, kaplı, sıvanmış (600mm. Den geniş)	74.654	102.884	142.410	0,7
7209	Demir/çelik yassı mamul, soğuk haddelenmiş kaplanmış (600mm. den geniş)	87.092	112.967	141.593	0,7
6406	Ayakkabı aksamı, iç taban, topuk rampası, getr, tozluk, dolak vb.	102.098	117.366	129.389	0,7
2309	Hayvan gıdası olarak kullanılan müstahzarlar	82.139	101.679	128.930	0,7

2713	Petrol yağlarının/bitümenli minerallerden elde edilen yağların kalıntıları	51.253	71.074	120.894	0,6
2202	Sular (tatlandırıcı, lezzetlendirilmiş)	97.673	105.009	116.797	0,6
1512	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	116.728	116.584	116.122	0,6
1905	Ekmek, pasta, kek, bisküvi vs. ile boş ilaç kapsülü mühür güllacı vs.	91.092	97.547	113.182	0,6
0808	Elma, armut ve ayva (taze)	137.978	131.660	108.324	0,6
2106	Tarifenin başka yerinde yer almayan gıda müstahzarları	84.174	86.097	99.799	0,5
2901	Asiklik hidrokarbonlar	53.274	72.032	99.607	0,5
	Genel Toplam	14.851.777	16.959.040	19.141.420	100,0

Kaynak: ITC-Trade Map

SİRBİSTAN'IN İTHALATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER (1 000 \$)

GTİP	GTİP TANIMI	2016	2017	2018	Pay %
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	686.186	935.718	1.378.602	5,3
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	873.471	840.558	783.364	3,0
3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	518.734	646.372	713.599	2,8
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	382.724	514.037	637.980	2,5
8703	Otomobil, steysin vagonlar, yarış arabaları	537.523	446.410	533.590	2,1
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	353.243	432.827	480.860	1,9
8517	Telli telefon-telgraf için elektrikli cihazlar	313.749	367.202	435.046	1,7
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik kablolar	217.683	318.420	433.771	1,7
2704	Taşkömürü, linyit ve turbdan elde edilen kok/sömikok, karni kömürü	129.197	237.106	271.668	1,1
2601	Demir cevherleri ve konsantreleri	144.902	234.517	246.428	1,0
7408	Bakır teller	91.307	175.280	219.860	0,9
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı	125.834	161.420	200.473	0,8
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	116.263	114.382	176.297	0,7
2603	Bakır cevherleri ve konsantreleri	115.922	167.510	174.791	0,7
7601	İşlenmemiş alüminyum	134.869	153.100	173.560	0,7
8471	Otomatik bilgi işlem makineleri, üniteleri	112.247	140.509	163.092	0,6

3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	142.905	149.347	161.146	0,6
8503	Elektrik motor, jeneratör, elektrojen grupları aksam, parçaları	65.548	77.628	148.542	0,6
3926	Plastikten diğer eşya	95.651	115.662	145.843	0,6
3402	Yıkama, temizleme müstahzarları-sabunlar hariç	111.419	119.239	145.102	0,6
4810	Bir/iki yüzü kaolin, inorganik madde sıvanmış kağıtlar	111.471	136.564	141.932	0,6
3907	Poliasetaller, diğer polieterler, epoksit-alkid reçineler vb (ilk şekilde)	99.246	103.010	141.300	0,5
8501	Elektrik motorları, jeneratörler	90.325	105.558	139.633	0,5
7308	Demir/çelikten inşaat ve aksamı	92.352	121.199	137.450	0,5
3920	Plastikten diğer levha, yaprak, pelikül ve lamalar	104.968	120.064	137.074	0,5
8413	Sıvılar için pompalar, sıvı elevatörleri	72.413	75.894	127.968	0,5
8701	Traktörler	105.140	119.422	125.860	0,5
4107	Sığır ve atların dabalıanmış ve hazırlanmış deri ve köselesi	87.105	92.017	119.905	0,5
3923	Eşya taşıma ambalajı için plastik mamulleri, tıpa, kapak, kapsül	79.911	92.910	115.633	0,4
8443	Matbaacılığa mahsus baskı makineleri, yardımcı makineler	76.754	82.666	111.655	0,4
8479	Kendine özgü fonksiyonlu makine ve cihazlar	65.775	103.179	111.098	0,4
8547	Elektrikli makine, cihaz, tesisleri izole edici parçalar	66.177	81.950	109.554	0,4
7210	Demir/çelik yassı mamul, kaplı, sıvanmış (600mm. Den geniş)	48.800	85.860	108.820	0,4
7213	Demir/çelik filmaşın (sıcak haddelenmiş, rulo halinde)	43.190	63.193	104.482	0,4
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	72.773	96.919	104.098	0,4
8481	Muslukçu, borucu eşyası-basınç düşürücü, termostatik valf dahil	68.574	77.089	98.276	0,4
7208	Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri-Genişlik 600mm. Fazla	45.928	74.504	95.730	0,4
2106	Tarifenin başka yerinde yer almayan gıda müstahzarları	68.235	74.723	95.613	0,4
8502	Elektrojen grupları, rotatif elektrik konvertisörleri	25.472	8.656	95.081	0,4
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar, aksam-parçaları	89.744	102.100	93.928	0,4
	Genel Toplam	19.230.913	22.146.377	25.780.079	100,0

Kaynak: ITC-Trade Map

SİRBİSTAN'IN İHRACATINDA BAŞLICA ÜLKELER (1 000 \$)

ÜLKELER	2016	2017	2018	Pay %
İtalya	2.168.281	2.236.864	2.358.572	12,3
Almanya	1.939.955	2.131.407	2.296.937	12,0
Bosna Hersek	1.229.394	1.361.803	1.508.576	7,9
Romanya	846.171	813.681	1.132.182	5,9
Rusya Federasyonu	794.504	995.478	1.021.242	5,3
Karadağ	723.003	817.503	894.111	4,7
Macaristan	477.557	619.980	764.389	4,0
Bulgaristan	422.698	662.767	724.264	3,8
Makedonya	587.015	627.405	724.129	3,8
Slovenya	476.461	555.992	669.921	3,5
Hırvatistan	514.288	621.592	668.517	3,5
Çek Cum.	367.533	408.770	578.508	3,0
Fransa	413.781	495.078	530.166	2,8
Avusturya	375.219	453.540	521.405	2,7
Polonya	336.024	422.263	458.923	2,4
Slovakya	302.094	323.270	395.109	2,1
Hollanda	176.214	235.787	381.792	2,0
Birleşik Krallık	265.798	315.818	317.382	1,7
Türkiye	269.527	310.159	297.867	1,6
ABD	245.481	258.253	266.762	1,4
İspanya	162.083	195.853	233.680	1,2
Yunanistan	147.623	182.957	210.609	1,1
Belçika	183.678	192.770	204.391	1,1
İsveç	87.037	165.007	203.068	1,1
İsviçre	110.944	129.220	161.114	0,8
B.A.E.	90.064	90.776	155.888	0,8
Arnavutluk	99.285	133.760	148.523	0,8
Suudi Arabistan	72.301	137.544	140.189	0,7
Ukrayna	76.648	107.824	127.950	0,7
Çin	25.269	62.158	92.036	0,5
Japonya	55.564	49.987	69.574	0,4
Danimarka	53.288	62.120	65.394	0,3
Litvanya	18.375	25.174	52.680	0,3
Beyaz Rusya	31.174	42.258	52.124	0,3
Mısır	57.423	29.962	41.738	0,2
Cezayir	44.287	35.818	38.670	0,2
İsrail	22.793	27.355	32.359	0,2
Kanada	26.971	35.898	28.261	0,1

Finlandiya	19.136	22.658	26.639	0,1
Endonezya	9.639	5.169	26.154	0,1
Dünya	14.851.777	16.959.040	19.141.420	100,0

Kaynak: ITC-Trade Map

SİRBİSTAN'IN İTHALATINDA BAŞLICA ÜLKELER (1 000 \$)

ÜLKELER	2016	2017	2018	Pay %
Almanya	2.473.425	2.806.205	3.468.893	13,5
İtalya	1.984.575	2.225.699	2.419.590	9,4
Çin	1.603.041	1.819.443	2.163.268	8,4
Rusya Federasyonu	1.510.178	1.588.747	2.034.904	7,9
Macaristan	883.179	1.071.148	1.239.819	4,8
Türkiye	667.869	826.992	981.846	3,8
Polonya	834.276	909.498	921.521	3,6
Fransa	576.976	637.488	720.116	2,8
Avusturya	583.773	680.094	719.258	2,8
Romanya	552.775	658.932	709.443	2,8
Bosna Hersek	445.276	581.956	678.989	2,6
Slovenya	568.741	597.754	667.680	2,6
Çek Cum.	482.793	589.489	651.021	2,5
Irak	177.234	483.560	645.385	2,5
Hırvatistan	482.300	536.595	585.520	2,3
Bulgaristan	362.157	472.524	506.306	2,0
Belçika	440.312	421.492	483.114	1,9
ABD	330.208	305.961	472.183	1,8
Hollanda	315.333	367.883	423.717	1,6
Ukrayna	222.948	249.815	385.797	1,5
İspanya	262.335	324.923	383.769	1,5
Yunanistan	292.292	325.983	360.888	1,4
Birleşik Krallık	212.311	265.677	292.401	1,1
Slovakya	250.328	260.577	274.330	1,1
Makedonya	212.416	239.653	265.095	1,0
İsviçre	205.165	234.943	259.987	1,0
G. Kore	132.380	154.701	223.879	0,9
Vietnam	142.340	179.353	206.250	0,8
Hindistan	133.118	189.425	202.571	0,8
İsveç	164.871	161.098	176.120	0,7
Danimarka	147.437	144.301	174.126	0,7
Finlandiya	83.421	123.154	146.620	0,6
Japonya	113.926	118.767	138.136	0,5

İrlanda	91.551	110.473	134.349	0,5
Ermenistan	45.308	86.399	120.452	0,5
Tayvan	62.989	74.106	102.233	0,4
Beyaz Rusya	48.283	61.325	91.468	0,4
Brezilya	86.267	110.236	79.862	0,3
Bangladeş	51.761	59.951	77.977	0,3
Tayland	57.036	66.395	71.438	0,3
Dünya	19.230.913	22.146.377	25.780.079	100,0

Kaynak: ITC-Trade Map

DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE VERGİLER

DIŞ TİCARET POLİTİKASI

Sırbistan, 2007 yılında Merkezi Avrupa Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması-CEFTA'yı onaylamıştır. Ayrıca, Türkiye (2010), Rusya Federasyonu ve Beyaz Rusya ile Serbest Ticaret Anlaşmaları bulunmaktadır.

Katılım müzakerelerinin yürütüldüğü AB, Sırbistan menşeli ürünlere gümrük vergisi uygulamamaktadır.

Ayrıca, ABD ile de tercihli ticaret anlaşması bulunmaktadır.

Sırbistan'da dış ticaret ile ilgili konuları düzenleyen başlıca yasalar Dış Ticaret İşlemleri Yasası, Gümrük Yasası, Gümrük Tarifeleri Yasası ve İthalat ve İhracat Rejimlerinde Ürünlerin Sınıflandırılması Yasasıdır. Yasa temel olarak, dış ticaretin liberal olduğunu ve herhangi bir kısıtlamanın bulunmadığını belirtmektedir. Sırbistan Dış Ticaret Yasası, özellikle bir öncekine kıyasla, daha liberal bir yaklaşımla hazırlanmıştır.

1 Ocak 2004'ten beri yürürlükte olan Gümrük Yasası ise Avrupa Birliği standartlarına göre ve AB'nin gümrük yasaları esas alınarak hazırlanmıştır. Sırbistan dış ticaret ile ilgili yasalarını düzenlerken Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Gümrük Örgütü'nün tavsiyelerini dikkate almakta ve GATT tarafından belirlenen düzenlemelere ve AB'nin düzenlemelerine uyum sağlamayı hedeflemektedir.

Sırbistan gümrükleri, halen ithalat sürecine ürünler üzerindeki kontrolünü devam ettirmektedir. Bu durum ürünlerin ithalatında çeşitli sıkıntılara ve gecikmelere neden olabilmektedir fakat bu durumun ortadan kaldırılması için düzenlemeler yapılmaya devam edilmektedir. Diğer taraftan her ne kadar ithalat yasaları basitleştirilmiş olsa da uygulamada henüz tam anlamıyla uyum sağlanamamıştır. Sırbistan Gümrük Kurumu uygulamanın yasalara uygun yapılabilmesi için çalışmalarına devam etmektedir.

Sırbistan yasalarında dış ticaret ile ilgili herhangi bir kısıtlama bulunmamakla birlikte bazı ürünlerin ithalatında çeşitli sınırlandırmalar mevcuttur. Örnek olarak bazı eczacılık ürünleri, değerli metaller, silah vb. çeşitli ürünlerin ithalatı için lisans gerekliliği bulunmaktadır.

GÜMRÜK UYGULAMALARI

Sırbistan Dünya Gümrük Örgütü'nün üyesidir ve Armonize Sistem Konvansiyonuna taraf ülke konumundadır. Buna ek olarak AB'nin ortak nomanklatürüne de uyum sağlanmıştır. Gümrük vergileri ithal edilen ürünün gümrük değeri esas alınarak hesaplanmaktadır. Sırbistan Gümrük Yasası, gümrük değerlendirme ile ilgili düzenlemelerde GATT'ı esas almaktadır.

Gümrük politikası aşağıdaki sektörleri korumayı amaçlamaktadır:

- Tarım
- Deri sanayii
- Mobilya sanayii
- Tekstil sanayii
- Elektrikli ev aletleri

Ayrıca Sırbistan'da üretilmeyen yarı mamuller, hammaddeler, ihracata yönelik üretim yapan ile iç talebin yüksek olduğu sektörlerin kullandığı girdilerin ithalatında diğer ürünlere nazaran göreceli olarak daha düşük gümrük vergisi uygulanmaktadır.

Bu sektörlerin başlıcaları ise;

- Kara metalürji
- Renkli metaller
- Alüminyum
- Ağaç ürünleri

- Tekstil sanayiidir.

TARİFELER VE VERGİLER

Sırbistan'daki gümrük vergileri genelde % 0 ile % 30 arasında değişmektedir. Sigara ve GTİP 24022090 altında yer alan ürünlerde gümrük vergisi ise % 57,6'dır.

Ülkede petrol türevleri, tütün mamulleri, alkollü içecekler ve kahve vb. ürünlerde %33 oranında özel tüketim vergisi bulunmaktadır. KDV oranı % 20'dir. İlaç, temel gıda ürünleri, gazete, otel hizmetleri gibi bazı ürünlerde KDV % 8 oranında uygulanmaktadır.

ÜRÜN STANDARTLARI İLE İLGİLİ UYGULAMALAR

Sırbistan Standardizasyon Enstitüsü (SSE), ülkedeki tek ulusal standart kurumudur ve Standardizasyon Yasası ile kurulmuştur. Enstitü, standartların geliştirilmesinden sorumludur. Standartlar yasada gönüllülük esasına dayanmakla birlikte zorunlu olan standartlar da mevcuttur. Zorunlu standartların teknik düzenlemeler olarak düzenlenip düzenlenmemesi veya ortadan kaldırılması konusundaki çalışmalar devam etmektedir. Sırbistan'da mevcut standartlar Dünya Ticaret Örgütü ölçütlerine göre revize edilmektedir. Bu nedenle ticarete teknik açıdan engel olunması durumu da ortadan kalkmaktadır.

1 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe giren Standartlar Yasasına göre, standartlar ISO, IEC, CEN, CENELEC tarafından kullanılan resmi dillerden birinde de yayınlanmak durumundadır. SSE yayım dili olarak İngilizceyi seçmiştir.

Ekonomik ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı standartlardan, teknik düzenlemelerden ve akreditasyondan sorumludur. Bu alandaki yasal düzenlemeler söz konusu Bakanlık tarafından gerçekleştirilmektedir. Ayrıca her Bakanlık kendi faaliyet alanına giren konularda teknik düzenlemelerin yapılmasından sorumludur.

Teknik Düzenlemeler, Uygunluk Değerlendirme Prosedürü Yasasına göre teknik düzenlemeye tabi bulunan bir ürün gerekli sertifikalara sahip olmadığı ve uygunluk değerlendirmesinden geçmediği sürece satılamaz ve kullanılamaz. Teknik düzenlemeler mevcut bulunan herhangi bir standarda atıfta bulunabilir veya o standardı içerebilir. Ekonomik ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı teknik düzenlemeler ile ilgili kayıtları tutmakla yükümlüdür. Uygunluk değerlendirmesi ile ilgili süreç doğrudan teknik düzenlemenin içinde veya atıfta bulunulan standartta yer alabilir. Uygunluk sertifikası Bakanlık tarafından yetkilendirilen kuruluşlar tarafından verilebilmektedir.

Tarım, Orman ve Su Yönetimi Bakanlığı dış ticarete tarım ve gıda ürünlerinin kalite kontrolünden sorumludur. Dış Ticarete Tarım ve Gıda Ürünlerinin Kalite Kontrolü Yasası, ithal ve ihraç edilen ürünlere, paketleme, deklarasyon, etiketleme ve nakliye konularında kalite koşullarına uygunluk ile ilgili olarak uygulanmaktadır. Kalite ile ilgili sertifikalar söz konusu Bakanlığın bünyesinde bulunan bölümleri tarafından hazırlanmaktadır. Sertifikalandırılmış her ürün sertifika ile ilgili işareti taşımak zorundadır. İşaret, ürünün gerekli olan testlerden geçtiğini ve ilgili düzenlemelere uygun olduğunu simgelemektedir.

Uygunluk işareti olarak Sırbistan'ın kullandığı yerel işaret veya CE işareti kullanılabilir. Sırbistan'ın yerel işareti, ürünün teknik gerekleri karşıladığını ve gerekli uygunluk sürecinden geçtiğini belirtmektedir. İşaret büyük 'A' harfinin eşkenar üçgenin üç köşesinde yer almasından oluşmaktadır. İşaretin ürüne görünebilir şekilde konması gerekmektedir, eğer ürüne iliştilmesi mümkün değilse paketine eklenmeli ve ürünün yanında verilen dokümanlarda da belirtilmelidir.

TÜRKİYE İLE TİCARET

Gerek ikili ekonomik ilişkiler gerekse Türk ürünlerinin AB'ye ulaşımı açısından Sırbistan Türkiye için kilit bir ülke konumundadır.

Sırbistan'a ihraç ettiğimiz ürünler arasında kumaş, elektriksiz makineler, kabuklu meyveler, örme eşya, yaş meyve sebze, plastik ve plastik eşya, otomotiv ana ve yan sanayi, demir çelikte eşya, kağıt ürünleri bulunmaktadır. İthalatımızdaki önemli ürünler ise; demir çelik, petrol yağları, sentetik kauçuk, artırılmış bakır, bakır alaşımlarıdır.

2010 yılında iki ülke arasında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması gereği 2015 yılından bu yana sanayi ürünlerinin karşılıklı ithalatı gümrüksüz yapılmaktadır. Tarım ürünlerinde ise gümrük vergileri kalmakla birlikte, belirlenen bazı ürünlerde "en fazla tercihe şayan ülke" (Most Favored Nation-MFA) statüsü uygulanmaktadır.

Türkiye ile Sırbistan arasındaki ticaret hacmi 2018 yılında 1,2 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir. İki ülke arasındaki ticari potansiyelin daha fazla olduğu ve Sırbistan pazarında ülkemiz firmaları açısından önemli fırsatlar yer aldığı düşünülmektedir.

TÜRKİYE-SİRBİSTAN DIŞ TİCARET DEĞERLERİ (1 000 \$)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2014	506.419	273.901	780.320	232.518
2015	492.472	238.299	730.771	254.173
2016	581.667	288.237	869.904	293.430
2017	717.489	414.375	1.131,9	303.114
2018	868.071	326.296	1.194,4	541.776

Kaynak: TÜİK

TÜRKİYE'NİN SİRBİSTAN'A İHRACATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER (1 000 \$)

GTİP	GTİP TANIMI	2016	2017	2018	Pay %
6006	Diğer örme mensucat	36.969	40.975	38.920	3,3
7308	Demir/çelikten inşaat ve aksamı	4.852	12.351	38.708	3,3
8703	Otomobil, steysin vagonlar, yarı arabaları	24.928	27.153	37.302	3,2
0805	Turunçgiller (taze/kurutulmuş)	18.349	23.189	27.779	2,4
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	21.356	24.572	24.297	2,1
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik kablolar	9.269	12.628	21.132	1,8
7604	Alüminyum çubuk ve profiller	12.677	15.936	19.738	1,7
8528	Televizyon alıcıları, video monitörleri ve projektörler	11.320	15.278	19.412	1,7
6109	Tişört, fanila, diğer iç giyim eşyası (örme)	11.863	16.125	17.633	1,5
8418	Buzdolapları, dondurucular, soğutucular, ısı pompaları	12.810	14.495	16.779	1,4
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar (şofbenler)	10.624	13.690	16.004	1,4
6004	Diğer örme mensucat (en>30cm, elastomerik/kauçuk iplik=>%5)	14.798	15.092	15.403	1,3
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. eşya (örme)	6.580	9.964	13.944	1,2

8450	Çamaşır yıkama makineleri	10.506	10.794	13.706	1,2
8702	Toplu halde yolcu taşımağa mahsus motorlu taşıtlar	6.339	10.951	13.042	1,1
3920	Plastikten diğer levha, yaprak, pelikül ve lamalar	11.698	12.047	12.798	1,1
1905	Ekmek, pasta, kek, bisküvi vs. ile boş ilaç kapsülü mühür güllacı vs.	7.744	8.540	12.282	1,1
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	9.574	9.351	11.852	1,0
5902	Naylon, poliamid, poliester vb.esaslı iç-dış lastiği mensucatı	11.129	14.418	11.343	1,0
7322	Isıtması elektrikle olmayan demir-çelik radyatör, jeneratörler	5.456	8.358	10.997	0,9
9403	Diğer mobilyalar vb. aksam, parçaları	7.559	10.147	10.837	0,9
6204	Kadın/kız çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	6.323	8.287	10.584	0,9
6203	Erkek/erkek çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	7.314	9.330	10.556	0,9
5208	Pamuk men (ağırlıkça %85 ve fazla pamuk m.kare 200gr)	13.640	10.062	10.281	0,9
8422	Yıkama, temizleme, kurutma, doldurma vb. işler için makine, cihaz	7.106	8.992	10.242	0,9
5407	Sentetik iplik, monofil, şeritlerle dokumalar	4.931	12.373	9.986	0,9
2402	Tütün/tütün yerine geçen maddelerden purlar, sigarillolar ve sigaralar	5.933	14.462	8.869	0,8
6403	Ayakkabı; yüzü deri, tabanı kauçuk, plastik, tabii, suni vb. kösele	6.821	8.556	8.777	0,8
5702	Dokunmuş halılar, yer kaplamaları (kilim, sumak, karaman vb.)	7.741	8.145	8.513	0,7
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	4.991	7.251	8.480	0,7
9619	Hijyenik havlular, tamponlar ve benzeri eşya	7.735	8.377	8.466	0,7
7408	Bakır teller	4.825	5.958	8.268	0,7
3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	8.161	7.962	8.258	0,7
4819	Kağıt/karton vb. esaslı kutu, kılıf, torba vb. eşya	16.227	13.135	8.111	0,7
8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, mücehhez tablolar	4.744	3.679	8.104	0,7
5603	Dokunmamış mensucat (emdirilmiş)	5.649	6.199	8.072	0,7
8701	Traktörler	4.581	4.297	8.036	0,7
5209	Pamuk men (dokuma %85 < pamuklu 200g/m2 den fazla)	10.604	9.236	7.337	0,6
5205	Pamuk (dikiş hariç) ipliği (ağırlık; =>%85 pamuk) (toptan)	5.052	7.169	7.136	0,6

6302	Yatak arşafı, masa örtüleri, tuvalet, mutfak bezleri	5.874	5.809	6.999	0,6
	Genel Toplam	842.395	987.853	1.168.847	100,0

Kaynak: ITC-Trade Map, TÜİK

TÜRKİYE'NİN SİRBİSTAN'DAN İTHALATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER (1 000 \$)

GTİP	GTİP TANIMI	2016	2017	2018	Pay %
7403	Artılmış bakır, işlenmemiş bakır alaşımları	98.906	57.978	42.488	20,7
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	27.283	53.825	28.390	13,7
0201	Sığır eti (taze/soğutulmuş)	-	-	22.647	12,7
8413	Sıvılar için pompalar, sıvı elevatörleri	14.009	24.975	19.623	5,9
9401	Otmaya mahsus mobilyalar, aksam-parçaları	4.262	8.984	12.198	2,6
2915	Doymuş asiklik monokarboksilik asitler vb. türevleri	5.737	7.193	10.891	2,5
7207	Demir/alaşımsız çelikten yarı mamuller	-	8.798	10.854	2,4
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar (şofbenler)	1.125	4.914	9.805	2,4
8703	Otomobil, steysin vagonlar, yarı arabaları	15.248	11.154	9.391	2,1
7210	Demir/elik yassı mamul, kaplı, sıvanmış (600mm. den geniş)	17.966	10.337	9.269	2,1
8501	Elektrik motorları, jeneratörler	895	4.843	8.826	1,7
8455	Metalleri haddeleme makineleri, bunların silindirleri	12	8	6.880	1,2
3402	Yıkama, temizleme müstahzarları-sabunlar hariç	3.916	3.422	6.794	1,2
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	1.058	896	6.675	1,1
7108	Altın (ham, yarı işlenmiş, pudra halinde)	7.672	10.247	6.384	1,1
2309	Hayvan gıdası olarak kullanılan müstahzarlar	1.726	3.414	5.548	1,0
4002	Sentetik kauçuk, taklit kauçuk, stiren-butadien kauçuėu vb	5.079	4.015	4.783	0,9
4810	Bir/iki yüzü kaolin, inorganik madde sıvanmış kağıtlar	2.827	4.747	4.559	0,9
7204	Demir/elik döküntü ve hurdaları, bunların külçeleri	2.504	2.002	4.351	0,9
3917	Plastikten tüpler, borular, hortumlar; conta, dirsek, rakor vb.	2.187	2.370	4.343	0,8
7208	Demir/elik sıcak hadde yassı mamulleri- genişlik 600mm. fazla	1.411	1.520	4.195	0,8
5511	Suni-sentetik devamsız elyaftan iplikler (perakende)	-	-	4.187	0,8
4016	Vulkanize kauçuktan diğer eşıya	2.403	2.941	4.178	0,8
7411	Bakırdan ince ve kalın borular	4.491	5.137	3.934	0,8
8503	Elektrik motor, jeneratör, elektrojen grupları aksam, parçaları	1	250	3.317	0,8

5906	Kauçuklu mensucat	2.329	2.798	3.091	0,8
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	2.738	3.413	2.921	0,7
1005	Mısır	1.302	87.423	2.842	0,7
3923	Eşya taşıma ambalajı için plastik mamulleri, tıpa, kapak, kapsül	1.805	3.417	2.640	0,7
4805	Diğer sıvanmamış kağıt/kartonlar (rulo veya tabaka)	658	990	2.477	0,7
9999	Başka yerde belirtilmemiş ürünler	21	1.764	2.458	0,6
4418	Bina, inşaat için marangozluk, doğrama mamulleri	1.947	3.477	2.235	0,5
5703	Tufte edilmiş halılar, tufte edilmiş (yer kaplamaları)	47	42	2.176	0,5
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	1.230	2.084	1.906	0,5
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik kablolar	70	123	1.870	0,5
7602	Alüminyum döküntü ve hurdaları	28	916	1.857	0,4
4707	Kağıt ve karton döküntü ve kırıntılı	2.724	2.288	1.758	0,4
5101	Yün ve yapağı (kardesiz/taranmamış)	-	1.752	1.687	0,4
7209	Demir/çelik yassı mamul, soğuk haddelenmiş kaplanmış (600mm. den geniş)	133	954	1.646	0,3
7612	Alüminyum fıçı, varil, bidon, kutu vb. kaplar-hacmi<300lt	9.560	10.571	1.550	0,3
	Genel Toplam	296.744	422.882	335.683	100,0

Kaynak: ITC-Trade Map,TÜİK

İKİLİ ANLAŞMA VE PROTOKOLLER

Anlaşma Adı	İmza Tarihi
Ticaret Anlaşması	14.04.1971
Uzun Vadeli Ekonomik, Teknik, Sınai ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması	12.05.1976
YKTK Anlaşması	02.03.2001
Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşması	29.08.2002
Gümrük İdarelerinin Karşılıklı Yardımlaşmasına Dair Anlaşma	06.02.2002
Turizm İşbirliği Anlaşması	12.02.2004
ÇVÖ Anlaşması	Ekim 2005
Serbest Ticaret Anlaşması	01.06.2009

İki ülke arasında çok eski tarihlere dayanan siyasi ve ekonomik ilişkiler son yıllarda giderek önemini artırmıştır.

Sınırlar olmasa da her iki ülke de birbirlerini "komşu ülke" olarak görmekte ve gerek uluslararası ilişkilerde gerekse ticari ilişkilerde işbirliği olanaklarını geliştirmektedir.

Türkiye ile Sırbistan Arasında Serbest Ticaret Anlaşması (STA), Türkiye-Dünya Ticaret Köprüsü 2009 ve Ticaret Bakanları Zirvesi vesilesi ile 1 Haziran 2009 tarihinde İstanbul'da imzalanmış ve 2010 yılında yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu Anlaşma ile taraflar arasındaki ticari ve ekonomik işbirliğinin artırılması ve güçlendirilmesi, uygun rekabet koşullarının yaratılması, karşılıklı yatırımların teşvik edilmesi ve tarafların üçüncü ülke piyasalarındaki ticaret ve işbirliğinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Anlaşma, sanayi ürünlerindeki gümrük vergileri, miktar kısıtlamaları ve eş etkili vergi ve önlemlerin kaldırılması başta olmak üzere, ticaretle teknik engeller, tarım ürünlerindeki taviz değişimi, hayvan ve bitki sağlığı önlemleri, iç vergilendirme, yapısal uyum, damping, acil durumlar, devlet tekelleri, korunma önlemleri, ödemeler, menşe kuralları, devlet yardımları, fikri, sınai ve ticari mülkiyet hakları, kamu ihaleleri ve kurumsal hükümler konularında düzenlemeler içermektedir.

Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihte Sırbistan menşeli sanayi mallarının Türkiye'ye ithalatında uygulanan gümrük vergileri sıfırlanmış, buna mukabil, Türk menşeli bir kısım sanayi ürününün Sırbistan'a ithalatında uygulanan gümrük vergileri Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihte, bir kısım Türk menşeli sanayi ürünü ise 1 Ocak 2010 tarihinden başlamak üzere 2, 4 ve 5 yıllık geçiş sürelerini içeren üç ayrı liste kapsamında, en uzun 1 Ocak 2015 tarihinde olmak üzere kaldırılmıştır.

Türkiye ve Sırbistan, ticari potansiyeli olan seçilmiş tarım ürünlerinde birbirlerine sınırsız mahiyette veya tarife kontenjanları dahilinde, sıfır gümrük vergileri ile tavizler tanımışlardır.

Türkiye'nin 2017 yılında yurtdışına gerçekleştirdiği 3,18 milyar \$ değerindeki toplam yurtdışı doğrudan yatırımda, Sırbistan 1 milyon \$ 52. Sırada bulunmaktadır (TCMB).TCMB verileri itibarıyla Türkiye'nin Sırbistan'daki yatırımlar 2005-2017 (Aralık) döneminde 70 milyon dolar, Sırbistan'dan Ülkemize gelen yatırımların miktarı ise sadece 36 milyon dolar olarak gerçekleşmiş olup, oldukça yetersizdir.

PAZAR İLE İLGİLİ BİLGİLER

FİKRİ VE SİNAİ MÜLKİYET HAKLARI

Fikri ve sinai mülkiyet haklarının korunması ile ilgili olan yasal çerçeve son yıllarda hızla gelişmiştir. Sırbistan DTÖ'nün TRIPs anlaşmasına uygun olarak yasalarını revize etmiştir. Ülkede fikri ve sinai haklar ile ilgili olarak 7 yasa bulunmaktadır. Bunlar;

- Telif ve İlgili Haklar Yasası
- Patent Yasası
- Coğrafik İşaretler Yasası
- Ticari Marka Yasası
- Endüstriyel Tasarım Yasal Koruma Yasası
- Entegre Devrelerin Topografyasının Korunması Yasası
- Coğrafi İşaretler Yasası

Hükümet yukarıdaki yasaları uygulamak ile yükümlüdür fakat yasaların icrasının zayıf olması nedeniyle koruma yetersiz kalmaktadır. CD, DVD, yazılım, giyim, mobil telefon ve aksesuarlarının korsan satışı oldukça yaygındır.

Yasalar giderek artan şekilde gümrüklerde, emniyette ve yargıda uygulamaya başlanmaktadır. Orta vadede hakların korunmasının daha da güçlendirilmesi beklenmektedir.

DAĞITIM KANALLARI

Sırbistan'da yürürlükte olan ticaret yasasına göre firmalar yerel veya dış ticaret işlemlerini herhangi bir kısıtlama bulunmadan gerçekleştirebilmektedirler.

Gümrük ve Vergi Müdürlüğü yasadışı ithalat ve lisanssız ticari faaliyetlere karşı sıkı önlemler almıştır.

Toptancılar, perakende firmalarına yönelik olarak distribütörlük hizmetini de yerine getirmektedir. Toptancılık sektörünün neredeyse tamamı özelleştirilmiştir.

Toptancılık, perakendeciliğin yanı sıra paketleme, depolama gibi destek hizmetler de gelişmiştir. Perakende zincirleri özelleştirilmeden sonra büyük gruplar tarafından satın alınmış ve sektörün yeniden yapılandırılmasında önemli rol oynamışlardır. Pazarda yeni perakendeciler de oluşmaktadır.

Yeniden yapılanma neticesinde pazarda tekeli bir yapı oluşmuştur. Delta Maxi, C Market ve Rodic gibi perakende firmaların pazardaki hakimiyeti % 40 oranındadır. Greenfield (yeni) yatırımcılar sektörün gelişimini olumlu yönde etkilemiştir, Slovenya'dan Mercator, Yunanistan'dan Vero, Fransa'dan Interex ve Almanya'dan Metro buna en güzel örneklerdir. Ayrıca bazı toptancılar perakende sektörüne de girmiştir. Ülkede perakende sektöründe 10.000 civarında büfe, küçük mağaza, perakende zinciri ve açık pazar mevcuttur. Paketleme, depolama, dağıtım gibi toptan ve perakende destek hizmetleri de oldukça gelişmiştir.

Sermaye malları genellikle doğrudan üreticilere veya işletmelere satılmaktadır. Sermaye malları ve makine satışında iyi bir acenteye sahip olunması tavsiye edilmektedir.

Sırbistan'daki iş ortamında kişisel ilişkiler önem taşımaktadır. İyi seçilmiş bir aracı Sırbistan pazarına girişte önemli katkı sağlayabilmektedir. Aracıların ülkedeki iş kültürüne, yerel dağıtım kanallarına hakim olması ihracatçı firmalarımızın başarısına katkı sağlayacaktır.

REKLAM VE PROMOSYON

Sırbistan'da tanıtım faaliyetleri ve fuarlara katılım etkisini hala korumaktadır. Belgrad'da genellikle sektöre özel fuarlar düzenlenmektedir. Bu şehirde düzenlenen fuarlara uluslararası katılım da sağlanmaktadır.

Birçok Sırbistan firması çeşitli şekillerde tanıtım faaliyetleri gerçekleştirmektedir. TV, Radyo ve basılı reklam etkisi en çok olan tanıtım şekilleridir. Satış promosyonları, halkla ilişkiler ve fuarlar da yine yaygın olarak kullanılmaktadır. TV yayınları pazarın yaklaşık % 90'ına ulaşmaktadır. En çok

reklamı yapılan ürünler telekomünikasyon, otomobil, finans kurumları, içecekler, gazeteler, hijyenik ürünler vb.dir. Ülkedeki yasalar tütün ve alkol mamullerinin TV'de reklamını yasaklamıştır. Dergilerin dağıtımı da ülkede gittikçe yaygınlaşmaktadır. Günlük gazeteler basılı reklam harcamalarının yaklaşık % 60'ını oluşturmaktadır.

Ülkede birçok yerel reklam şirketi bulunmaktadır fakat büyük kısmı küçük ölçeklidir. Ülkede reklam panoları (billboardlar) da önemli bir reklam aracıdır. Kullanım fiyatları yere, sıklığına ve kategoriye bağlı olarak değişmektedir. Duyuru tahtaları özellikle seçim dönemlerinde yoğun olarak kullanılmaktadır. Diğer taraftan kırsal alanda da tüketici ürünlerinin tanıtımında artan oranda kullanılmaya başlanmıştır.

Sırbistan'da doğrudan pazarlama fazla gelişmiş değildir. Diğer taraftan kredi kartının kullanımının artmasıyla katalog, TV ve internetten satışlar gelişmektedir.

AMBALAJ, PAKETLEME VE ETİKETLEME

Etiketler aşağıda belirtilen maddeleri içermelidir.

- Ürünün adı
- Üreticinin ve ithalatçının açık adresi
- Net miktar/ağırlık/hacim
- İçindekiler
- Saklama koşulları
- Tüketicie yönelik uyarılar

Ayrıca teknik açıdan karmaşık olan ürünlerin kullanma kılavuzu, üreticinin özellikleri, yetkili servislerin listesi, garanti ile ilgili bilgi ve ilgili diğer bilgi de bulunmalıdır. Bütün bilgiler Sırpça olmalıdır ve gümrüklerden çekmeden önce her üründe yer almalıdır.

Çevre Koruma Yasasına göre "eco-label", tüketici ürünlerinde, gıda, içecekler ve eczacılık ürünleri hariç; kullanım süresi boyunca benzer ürünlerden daha az çevre kirliliği yaratan veya geri dönüşümden elde edilmiş ürünler için kullanılmaktadır. Ekolojik etiketlerin yerel olarak üretilen veya ithal edilen ürünler için kullanım koşulları aynıdır. Söz konusu düzenleme AB'nin eco-label düzenlemesine paralel olarak hazırlanmıştır.

SATIŞ TEKNİKLERİ VE SATIŞI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Bankalar tarafından uygulanan ve yaşanan küresel krizle daha da sıkı hale gelen kredi koşulları nedeniyle hem sanayi ürünlerinin hem de yüksek değere sahip tüketim ürünlerinin satışında finansal açıdan sıkıntı yaşanmaktadır. Bir çok Sırp tüketici düşük fiyatlı mallar da dahil olmak üzere aylık taksitli düzende satın almak istemektedir.

Satış teknikleri açısından önemli olan konular; alıcı ile yakın ve sık ilişkinin kurulması, motive ve eğitilmiş araçlara sahip olunması, saldırgan bir pazarlama yapılması olarak belirtilmektedir. Birçok büyük ithalatçı avans ödeme yapmasının zorunlu olduğu durumlarda küçük firmalara nazaran krediye daha rahat ulaşabilmektedir.

Kamu kurumlarına satış yapılabilmesi ise firmanızın kurulumuna veya ürününüzün sahip olduğu kredibiliteye bağlıdır. Uluslararası finansmana sahip projeler için gerçekleştirilen ihaleler karar verme süreci açısından daha şeffaf şekilde gerçekleştirilmektedir.

Sırbistan'ın özel sektörü, ürün kalitesi ve hizmet kabiliyeti fiyatlandırmaya dayalı satışa alışkın olan firmalar tarafından hedeflenebilir. GSYİH'nin % 50'sinden fazlası özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir.

Gıda dışı ürünlerde daha önce mevcut bulunan devlet yardımları ve fiyat destekleri kaldırılmış, ürün fiyatları pazar esaslarına göre oluşturulmuştur. Fiyat liberalizasyonu sağlanmış olmakla birlikte pazarda fiyatları etkileyen ciddi, rekabet dışı güçler bulunmaktadır. Pazarda yabancı firmaların sayısının artması ile rekabetin daha serbest hale gelmesi ve ülkenin ekonomik koşullarının gerektirdiği fiyatların pazarda oluşması beklenebilir.

Sırp tüketiciler fiyata duyarlıdır. Süt, ekmek, un ve yağ gibi temel ürünlerin fiyatlarında gerçekleştirilecek olan değişikliklerin en az 15 gün önceden Ticaret Bakanlığına bildirilmesi gerekmektedir.

Devlet ulaşım, telekom, altyapı hizmetleri ve benzin fiyatlarını kontrol etmektedir.

Birçok üründe özellikle tüketici ürünlerinde karaborsa bulunmaktadır. Karaborsadaki ürünler satıcıların gümrük veya vergisi ödememesi nedeniyle yasal yollarla ülkeye gelen ürünlere nazaran daha ucuz bir fiyata satılmaktadır. Ülkede bu tip satışların azaltılması yönünde düzenlemeler yapılmaktadır.

Elektronik bankacılık hizmetleri bankalar tarafından kullanılmakla birlikte elektronik ticaret ülkede yaygın değildir. Ülkede kredi kartı kullanımı ve internete ulaşım oranı da büyük şehirler dışında düşük kalmaktadır.

ULAŞTIRMA VE TAŞIMACILIK MALİYETLERİ

Sırbistan'ın en büyük avantajı, Güney-Doğu Avrupa bölgesindeki coğrafi konumunun getirdiği doğal ulaşım merkezinde yer almasıdır. Sırbistan aynı zamanda Merkezi ve Batı Avrupa'yı birbirine bağlayan iki önemli ulaşım koridorunun geçiş noktasındadır. Bunlardan Koridor X, Avusturya'dan başlayıp Sırbistan üzerinden Yunanistan ve Bulgaristan'a ulaşmakta, Koridor VII ise Avrupa'nın en geniş su yolunu oluşturmaktadır. Ancak 1999 yılındaki 78 gün süren NATO bombardımanının ardından ulaşım ve iletişim sektörü büyük oranda zarar görmüştür. Halen devam etmekte olan yenileme çalışmaları ülke ekonomisine milyonlarca dolar zarar vermiştir.

Sırbistan'da karayollarının toplam uzunluğu 45 290 km olarak açıklanmıştır. Bu yolların % 62'si modern kaldırımlara sahiptir. Ülkedeki ana merkezlere ulaşım rahat sağlanabilirken, ülkenin genel bir bölümüne ulaşım karayolu ile sağlanamamaktadır. Ödenek yetersizliği nedeniyle geçtiğimiz yıllarda yolların temel bakımı bile yapılamamıştır. Bu nedenle karayollarının sadece bir kısmı tatmin edici duruma sahiptir. Uzun dönemdeki en önemli proje AB'nin arka koridoru olan Avusturya'yı Yunanistan ve Sırbistan ile bağlantılı hale getirmektir. Belgrad şehrinin ciddi trafik sorununun çözülebilmesi için yeni köprülere ve kamyonları şehir merkezinden uzak tutabilmek için çevre yoluna ihtiyaç duyulmaktadır.

Sırbistan'ın su yolları sadece ulaşım ve taşımacılık açısından değil aynı zamanda sulama, endüstriyel ve evsel su kullanımı, elektrik enerjisi üretimi, inşaat sektörü (akarsu yatağı kumu vb.), balıkçılık, turizm ve su sporları açısından da büyük önem arz etmektedir. Ülkenin kuzey kısmında yoğunlaşmış olan su yolları ağı, toplam uzunluğu 1000 km'yi bulan akarsular ve 599 km uzunluğundaki Tuna-Tizsa-Tuna Kanal sistemi ile 1599 km'dir. Tuna Nehri Volga'dan sonra Avrupa'nın en uzun (2 857 km, %22,8'i Sırbistan'da) ve Ren'den sonra kargo taşımacılığında ikinci önemli nehirdir. Mart 1999'daki NATO bombardımanı Tuna nehri üzerinde beş, Sava nehri üzerinde ise 2 önemli köprünün yıkılmasına neden olmuştur. Bu nedenle bu nehirler üzerindeki taşıma ve ulaşım çalışmaları engellenmiş; sadece ülke içerisindeki şirketler değil, ticarete Tuna nehrini kullanan diğer ülkeler de zarar görmüştür.

Türk mallarının AB ülkelerine taşınmasında geçiş noktası olan Sırbistan'dan her gün önemli sayıda Türk TIR'ı geçmektedir. Sırbistan ile siyasi ilişkilerimizin en kötü olduğu günlerde bile TIR'larımız Sırbistan'dan kolaylıkla geçişlerdir.